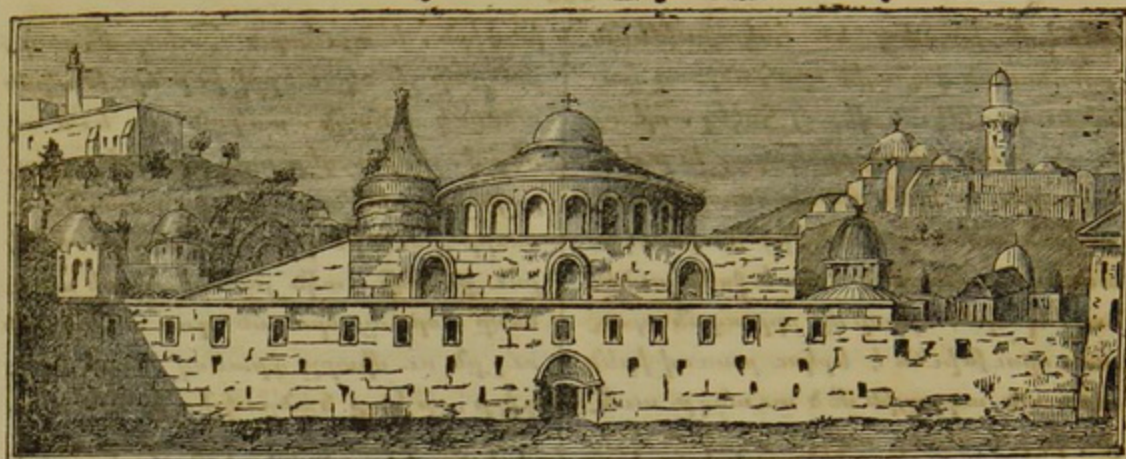

ԵՕԳՆԵՐՈՒՄԻ ՏՄԻՒ
ԹԻՒ 12.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31.
1872.

ԵՕԳՆԵՐՈՒՄԻ ԲԱՆԱԾՈՒՄԸ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ,

ԻԲՐԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ԽՍՐԻՍՏ ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ (*)

ԱՆՏԵԱՆ ամսոյ Սիմի միջոցաւ
խառնուցած էինք ցուցնել մի առ մի
թէ ինչ են գրեթէ ազգային շամն
դպրոցոց տղի անկերպարան միջակին
գլխաւոր պատճառները: Այսին տես
նեմք թէ դպրոցի մը ոչ նիւթական,
այլ բարոյական կազմութիւնը ինչ է:
Ի նդհանուր առմամբ երբ դպրոց կ'ա
նեմք, կ'իմանամք ուսանողներ, ուսու
ցիչներ և սոցա վերայ հսկող և համա
րառու պաշտօնեայներ, կամ առե
լն սրբող ասեմք, դպրոց մը դպրոց
լինելու համար պէտք է լինին աշա
կերտներ, նոցա վերայ հսկող կառա

վարիչներ, աշակերտաց պէտք՝ կշածը
ուսուցանող վարժապետներ և դպրո
ցի թէ նիւթական և թէ բարոյական
պիտոյքը հոգացող մի հոգաբարձու
թիւն:

Սակայն հոս նկատողութեան ար
ժանի կէտ մը կայ, զոր պէտք է բա
ցատրեմք, այն է դպրոցի մը հոգա
բարձութիւն ասելով, դպրոցի մը կա
ռավարիչ և վարժապետ ասելով ինչ
պէտք է իմանամք, որովհետեւ առանց
ասոնց նշանակութիւնն իմանալու ի
րենց պարտուց համեմատ չեմք կարող
դպրոց ունենալ (իւր բուն նշանակու
թեամբ): Դպրոցի մը հոգաբարձու
թեան պարտաւորութիւնն է իւր ան

(*) Հարաւանակութիւն և վերջ, տես թիւ 11.

միջակա՛ն խնամոց եւ հսկողութեան յանձնուած դպրոցին պահանջեալ կա. նոնաւորութեան վերայ հակել, պէտք եղած ամեն պիտոյքը հոգալ իւր ժամանակին եւ իրեն հաստատած դպրոցական ամեն պաշտօնէից պարտականութեանց մեծ հոգ եւ ջանք ունենալ, Վարժապետի մը սրբազան պարտաւորութիւնն է երկու բառով իրեն տրուած ազգային մեծ աւանդը, աւելի ճիշդ է ասել ազգին ապագայն կենդանի եւ անարատ պահել, ազգային մանկտին բարոյական եւ կատարեալ մարդ առնել: Կառավարչի մը առաջին եւ նուիրական պարտաւորութիւնն է իւր կոչման եւ պարտաւորութեան համեմատ իրեն յանձնուած մանկանց բարի օրինակ լինիլ իւր անբիծ վարուք եւ բարութեւնը եւ նոցա բարոյական ամեն ուղղութեանց հոգ ունենալ:

Նսկեց պարզ կ'երեւի, որ երբ դպրոցի մը հոգաբարձութիւնը, վարժապետն ու կառավարիչը պարտաճանաչ եւ պարտականութեամբ մարդիկ լինին, կարելի չէ ասել, որ նոյն դպրոցը կատարեալ ուղղութիւն չունենայ առ իւր նպատակն, եւ կարելի չէ ասել, որ այդ օրինակ դպրոց մը մասնաւոր ազգի մը, կամ ընդհանուր մարդկութեան օգտակար չը կրնար լինիլ: Արովհետեւ ուր պարտուց անթերի հատուցում կայ, հոն իրաւանց երաշխտւորութիւն եւս կայ, եւ ահա ամենամեծ սկզբն մը սոյն երկու տարրերն են հիմն եւ խորիսխ ամեն կարգաց եւ օրինաց եւ ասոնք են մարդկային ընկերականութեան առանցքին երկու բեւեռքը, որոց վերայ կը թաւալի իւր ոլորտին մէջ միշտ դէպ ի յառաջադիմութիւն:

Եթէ թողլով գաւառացւոյն դպրոցները մէկ կողմ, ուր տակաւին աւելի հայի խնդիրն է յառաջընթաց, քան քառապարսկ-թիւան եւ իրան-թիւան մէծ

խնդիրն, եւ այս նորա համար մեղադրանք մը չէ նկատելով իւր նիւթական անձուկ վիճակն, սակայն այս եւս ասելով, չեմք ուզեր արդարացինը դպրոցաց մասին նորա ցուցած սառն անտարբերութիւնը, որովհետեւ եթէ լաւ քննեմք, ակն յայտնի պիտի տեսնեմք, որ այսօրուան գաւառացւոյն ուշքն ու միտքը դրաւող հացի խնդիրը, որ իրօք ծանրակշիւ խնդիր մ'է, միմիայն բարեկարգ դպրոցներն ունենալով պիտի լուծուի: Կետարի մի ձը գէնք գաւառաց կեդրոն համարուած Պօլսոյ դպրոցաց վերայ, տեսնելու համար թէ պէտք եղած պաշտօնեայններն ունին: Կը խոստովանեմք, որ Պօլսոյ ամեն թաղային դպրոցներն ունին իրենց յատուկ հոգաբարձութիւնքն կամ տեսչութիւնքը, կառավարիչ եւ վարժապետներ, բայց խնդիրն միայն ունենալուն վերայ չէ. այլ թէ ի՞նչ է նոցա գործերն, արդեօք իրենց պարտաւորութիւնքը ճշդիւ ի գործ կը դնեն. թէ այդ նուիրական պաշտօններն եւս իրենց շահափորութեան կը լից եւ փառամոլութեան միջոց չինած են: Կարծեմ թէ՛ չը կայ մէկը, որ նոցա լաւ պաշտօնավարութեան մասին վերայութիւն տայ, քանի որ հրապարակի մէջ կատարուած նոցա գործերը կը պատմեն իրենց ամեն դիտումներն ու նպատակները:

Հոգաբարձական պաշտօնը մեծ նշանակութիւն ունի դաստիարակութեան մէջ իւր կոչմանն համեմատ. սակայն դժբաղդութիւն կը համարիմ ինձ ասել, որ մեր Ազգին մէջ ինչպէս ամեն սուրբ պաշտօնները անհմուտ պաշտօնէից ձեռքով կորսնցուցած են իրենց սրբութիւնը, նմանապէս այս: Արովհետեւ երբ մէկը հասարակութեան ծառայելու համար որ եւ իցէ պարտաւորութիւն մը կ'ըստուանէ,

պէտք է նորա համար ընդհանուրին
բարին և օգուտը անձնական, անհա-
տական և մասնաւորաց շահերէն նա-
խադաս լինին. ապա թէ ոչ անհնարին
կը լինի, որ աշխարհիս մէջ հանրաշահ
գործ մի կատարուի և օրէնք մը հաս-
տատուի. այլ ամեն ոք իւր անձը,
իւր ընտանիքը միայն կը մտածէ. ու-
րիշին նպաստելու, հասարակութեան
ծառայելու սկզբունքը, կամ աւելի
պարզ ասեմք անյն-իւր-իւնը՝ որ թէ
կրօնքով և թէ բնական օրինօք սրբա-
գործուած է, եղջերուարաղ մը պիտի
լինի առ հասարակ ամեն մարդկանց
համար:

Սեր դպրոցաց հոգաբարձութիւն-
քը, կարող եմ ասել, որ այդ պաշտօնն
ընդունած են, ոչ Վգգին օգտին ծա-
ռայելու բարի նպատակաւ, Վգգին
մանկտեաց կրթութիւն և դաստիարա-
կութիւն տալու համար, այլ միմիայն
իրենց փառասիրութեան և անձնասի-
րութեան համար: Սէք, թէ և խիստ,
այլ այս իրաւացի տողերը կը գրեմք
ոչ թէ այս կամ այն գովելու և ուրիշ
մը ստրտաւելու համար, այլ միմիայն
հասարակութեան օգտակար լինելու
համար. այս մասին մեր խիղճը հան-
դարտ է, այլք ինչպէս կուզեն թող
այնպէս դատեն: Եթէ հարցուի մեզ
թէ՝ ինչէն գիտէք հոգաբարձութեց
միայն փառասիրութեան համար պաշ-
տօն ընդունելը. կը պատասխանեմք՝
թէ կարգացէք ամեն հոգաբարձու-
թեան իւր դպրոցին համար պատրաս-
տած հրատարակեալ ծրագիրը, որոյ
մէջ իրենց կարողութենէն և ձեռքն
հասութենէն վեր մեծամեծ խոստում-
ներ կ'ընեն, մեծանուն գիտութեանց
դաս կը նշանակեն, շատ անգամ հը-
րատարակութիւններով մեծահամբաւ
դասախօսներ կ'երեւակայեն. եթէ մե-
կը ասոնց հրատարակութեանց հաւատ

ընծայելով՝ ուղէ երթալ աչօք տես-
նել, բնաւ եղած հրապարակային խոս-
տմանց համեմատ դասախօսութիւն չը
պիտի գտնէ. պիտի տեսնէ որ բնաւ
օրինաւոր դասատու մը չունին. ո՛ր գի-
տէ, թերեւս իրենց ծրագրաց մէջ
կարգաւ իրարու ետեւէ շարուած
ուսմանց ինչ տեսակ բան լինելը
իրենք եւս չը գիտեն. թողումք այս
մէկ կողմ, շատ անգամ եւս հոգա-
բարձութեան մը հրատարակած ծրագ-
րէն խաբուելով՝ եթէ դպրոցը տեսնել
ուղես, բնաւ դպրոցի հետքը անգամ
չը պիտի գտնես. որովհետեւ նա իւր
ծրագիրքը, որ հրատարակեց, ոչ թէ աղ-
գին ծառայելու նպատակ ունենալը
յայտնելու համար, այլ մէկ քանի պար-
զամիտ ծնողներ խաբելու համար, բայց
երբ կը տեսնէ, որ իւր յոյսն ի գերեւ-
կ'ելէ, բնաւ դպրոցը չը բանար պատ-
ճառաւ մը:

Արդ՝ հրապարակի մէջ առանց կա-
տարելու մեծամեծ խոստումներ ընել
ինչ կը նշանակէ. ո՞վ կարող է ասել
թէ, նոցա նպատակը փառասիրութի
և անձնական շահ չէ՝ ո՞վ կարող է ա-
սել թէ՝ հրապարակական ստախօսու-
թիւն չէ. հոգաբարձութիւն մը, որ
իւր վսեմ կոչմամբ պարտաւորութիւն
ունի Վգգին տղայոց սրտին մէջ իրենց
մատաղ հասակէն բարոյականութեան
մեծ սկզբունքները արմատացնել ջա-
նալ, երբ խիղճ ջոններ հրապարակաւ
սուտ խօսելու իւր փառամոլական
ծրագրովը. ինչպէս կարելի կը լինի, որ
նորա հաւատացուած մանուկները Վգ-
գին օգտակար անդամ և Հայրենեաց
ճշմարիտ զաւակ լինին: Ի հարկէ նոքա
որք զոհուած են տգիտութեամբ հո-
գաբարձութեան մը փառասիրութեւ,
անշուշտ պիտի ճանաչեն ի վերջոյ ի-
րենց հոգաբարձուաց նպատակն եւ
հոգին, պիտի ուսանին զայլ խորելու

միջոցներն ու հնարքներն : Եւ տհա-
այս կէտէն կը սկսի ազգի մը թշուա-
ռութիւնը :

Հոգաբարձութիւն մը, որ պէտք է
սրտակառելի լինի իւր դորձերով, երբ
շատ անգամ իւր փառասիրութեանն
համար, իւր հաճոյից համար իրեն
յանձնուած գործոցն մէջ, միամիտ
աշակերտաց ներկայութեան վէճ եւ
կոխ հանելէ չը զգուշանար, և մին
չեւ անգամ ի գայթաղութիւն բաղ-
մաց կը համարձակի հրապարակ հա-
նել լրագրաց միջոցաւ, զոր անշուշտ
նոր ուսանողք մեծ հետաքրքրութիւն
կը կարգան, այլ եւս նոյն հոգաբար-
ձութիւնը ինչ ազդեցութիւն կարող
է բանեցնել կամ ունենալ իւր ձեռքին
տակ գտնուած պաշտօնէից, այն է
վարժապետաց և այլ սոյնպիսի պաշ-
տօնէից վերայ, կամ նոյն իսկ աշակեր-
տաց վերայ : Այն ժամանակ նոյն
գալորցի աշակերտք իրենց դաս առաւաց
աւանդած սիրջանց, վարուց և բա-
րուց կանոններուն հետեւին, թէ ի-
րենց հոգաբարձութեան տուած գործ-
նակն օրինակին, անտարակոյս վերջ
նոյն, որովհետեւ վերջինը աւելի բնա-
կան է ոչ միայն արայոց համար, այլ
ամեն աստիճանի եւ հասակի մարդ-
կանց, որք շատ դիւրութեամբ աչքի
տեսութեան կը հետեւին, քան թէ
լսողութեան : Թող դատէ ամեն որ
այս օրինակ պաշտօնավարութեան ա-
ղետակի հետեւանքը, որ սարգ կեր-
պով կ'երեւի : Ինչպէս ասացի կրկին
կ'առեմ, որ ազգային վարժարանաց
Հոգաբարձութեան վիճակը բնա-
տարբերութիւն չունի այս նկարագի-
րէն :

Եթէ վարժապետաց վիճակն եւս
ի նկատի առնուիմք, չեմք կարծեր, որ
տարբերութիւն ունենայ հոգաբար-
ձութեանց վիճակէն, թէ և զայս այն

չափ խիստ քննադատելու իրաւունք
չունիմք, որովհետեւ չունիմք Ազգին
մէջ վարժապետանոցներ, ուր նոյն
նպատակին ծառայելու համար մարդիկ
սրտաբաստուին և անկէ ելնէն վերջը
պարտաւորուած լինին նոյն պաշտօնիւ
Ազգին ծառայելու :

Այս պակասութիւնը մեր Ազ-
գին համար մեծ դժբաղդութիւն
մ'է : Վրէժէ ազգային ամեն վար-
ժապետները թաղային գործցներէ
յառաջ եկած են. շատ քիչերը Ա-
րտայի մէջ աւագ են. բայց խոն-
դիրը հաս կամ հոն սովորելուն վերայ
է, այլ օրինաւոր կերպով պաշտօն
վարելուն վերայ : Եթէ այսպէս չը լի-
նէր, այսինքն որ և իցէ պաշտօնէէ մը
իւր պաշտօնին մէջ անթերի լինելը
պահանջելու իրաւունք չունենայինք
զանազան նկատումներով, պիտի առե-
լինք այն ժամանակ, որ Ազգին մէջ
յուզուած ամեն խնդիրներն հիմ եւ
նշանակութիւն չունին. օրինակի հա-
մար ոչ կաթողիկոսական, ոչ առաջնոր-
դական, ոչ եկեղեցականաց վիճակը
բարեպետ խնդիրը, փասն զի այս
խնդրոց առարկայք, թէ կաթողիկոսը,
թէ առաջնորդը և թէ եկեղեցական-
նը իրենց ներկայ պաշտօնին համար
կանխագոյն պատրաստութիւն չ'ին
տեսած և ոչ կրթութիւն ստացած,
այլ կամ կուսակցութեան մը ձեռք,
կամ որ և իցէ մէկ դարձուածով նոյն
աստիճանին կամ պատուոյն հասած
են, բայց մի թէ այս օրգելք մ'է,
կաթողիկոսէն պահանջելու իւր խոստ-
մանց և պարտաւորութեանց անթերի
կատարումը, մի թէ առաջնորդի մը
կանխաւ առաջնորդական պաշտօնի
կրթութիւն չստանալը արգելք մ'է
պահանջելու, որ ճանչնայ իւր պարտա-
ւորութիւնքը, ճանչնայ իւր կոչումը,
ճանչնայ Աւետարանի պաշտօնէութե

բուն ոգին և իրեն յանձնուած ժողովուրդը , Քրիստոսի հօտը արածէ , « Այլ իբրեւ տիրելով վիճակացն , այլ լինել օրինակ հօտին » : Անտարակոյտ արգելք մը չը կայ այս կէտերուն մէջ պէտք եղած օրինաւորութիւնը եւ պարտականութիւնը հաստատելու համար : Ամանապէս վարժապետաց հոս կամ հոն սովորելը արգելք մը չէ իրենց պաշտօնին ճշդութիւնը պահանջելու համար :

Չեմք կարող ասել , որ Ազգին մէջ գտնուած ամեն վարժապետները լաւ հասկացած են և դիտեն , թէ ինչ է վարժապետական կոչումը և կամ գիտ. ց. դները չեմք յուսար որ ի գործ կը դնեն : Վիտեմք վարժապետներ , որք իրենց դասախօսութիւնը ինչ որ է , ճարտասանութիւն կամ քերականութիւն , նոցա աւանդումը միայն իրենց պարտաւորութիւն համարած են . սակայն այս չէ վարժապետական կոչումը : Վարժապետ մը ինչ պարտաւորութիւն որ ունի աշակերտաց մտաւոր մշակութեան մասին , նոյնը և աւելի պարտաւոր է նոցա սրտի և զգացման մը շակութեան մասին , վասն զի մարդ մը առանց սրտի կրթութեան լոկ իմացականութեամբ ուրիշ բան մը չը լինիր , այլ ընտանեցած վայրենի մը :

Ահաւասիկ այս ամենը ապացոյցներ են , որ մեր Ազգը , որոյ իբրեւ թէ դասախօսականութեան և կրթութեան կարեւորութիւնը խիստ զգալի եղած է , տակաւին բնաւ չէ հասկացած թէ ինչ է դաստիարակութեան տարերքն ու հիմունքը , չէ հասկացած , որ ճշմարիտ կրթութեան խարխիւր բարոյականութիւնն է , առանց որոյ տղայք որչափ կուզեն թող գոյ ընեն Չամբան Քերականութեան ամեն կանոնները և Ագնի Ղարտասանութեան ամեն ձեւերն ու կանոնները , բնաւ բան մը սո-

վորած չեն լիներ . քանի որ սրտերնին ամենեւին զուրկ են բարոյականութեան վսեմ և փրկարար սկզբունքներէն :

Գրեթէ վերը նշանակուած պաշտօններուն համանման նշանակութիւն մը սաացած է նոյնպէս կառավարչական պաշտօնը , մինչդեռ եթէ իւր բուն նշանակութեամբ նկատեմք , պիտի տեսնեմք , որ մեծ գէր ունի կառավարիչ մը դաստիարակութեան և կրթութեան մէջ : Սակայն մեր ազգայնոց համար բաւական է , որ դպրոցին մէջ տղայոց գլուխը մէկը գտնուի , չը թողու որ տղայք աղմուկ և շփոթ հանեն . չըլլայ թէ պատահմամբ դպրոցին մէջ գրասեղան մը ծռի , և թղթի կտորներ տեսնուին : Այս նիւթական աննշան կէտերն են իրենց ուշադրութիւնը գրաւողք : Ուսանողաց վարքը , բարքը , քաղաքավարութիւնը , պարկեշտութիւնը , և որ մեծն է բարոյականութիւնը , որ մարդկային կենաց լոյսն ու աղն է , ինչ կ'ըլլան թող լլան , հոգ չէ այդ , բաւական է , որ արատքին տեղին ու երեւոյթը պատրիշ լինին . ուսանողք բարոյական ունին , թէ ոչ , բնաւ նշանակութիւն չունի . վասն զի այնպէս համոզուած են , որ մէկու մը բարոյականութիւնը կամ անբարոյականութիւնը իւր անձին մէջ այն կը վերաբերի , մինչդեռ մարդկային ընկերութեան առաջին անկիւնաքարք բարոյականութիւնն է . բարոյականութեամբ միայն յարատեւած է և պիտի յարատեւէ ընդհանուր մարդկութիւնը , իսկ ընդհակառակն անբարոյականութեամբ շատ ազգեր , շատ տէրութիւնք կործանած են և տակաւին պիտի կործանին :

Կառավարիչը փորձառու է իւր կողման մէջ , թէ ոչ , ուսանողաց սրտէն մոլութեան , անբարոյականութեան սերմերն քանցելու կարող է , թէ ոչ ,

բնաւ նկատողութեան կէտեր չեն մեր ազգայնոց համար, բայց երբ մեր արդայք փոխանակ դպրոցին մէջ լաւ մարդիկ լինելու, գէշ լինին, կ'ասեմք որ դպրոցն եղաւ պատճառ առանց ամենեւին յիշելու, որ նոցա գէշ լինելուն նախապատճառը մէք եմք. ուրովհետեւ աղայք դպրոց զրկեցինք ոչ թէ կրթութեւնը և մարդ լինելու համար, այլ միայն փողոցներէն և տունէն պակսելու և հեռանալու համար, եթէ այսպէս չը լինէր, հոգ պիտի տանէինք նոցա համար լաւ և անձնուէր հոգաբարձուներ. բարոյագէտ դաստիարակներ և փորձառու կառավարիչներ ընտրել:

Եսկէց աւելի չեմք ուզեր այս կէտերուն վերայ խօսիլ, թէ և կը խտտովանիմք, որ ասոնք՝ գրեւոր համար անապառ նիւթեր են եւ այս չափով հասարակութեան օգուտ մը ըրած չեմք լինիր. սակայն ներկայ գրածս իբրք համառօտ տեսութիւն համարելով, կը խոստանամք ուրիշ առթիւ այս խնդիրներուն վերայ ընդարձակօրէն գրել:

Ըրդարութիւնը պարտք կը գնէ մեր վերայ, որ այս կենսական խնդրոց մասին Մզգ. Վարչութեան ցուցած անտարբերութիւնը երկու խօսքով նըշանակեմք: Մզգ. Վարչութեան տարեկան համարատուութեց մէջ ամենեւին չեմք տեսած Մզգային դաստիարակութեան վերաբերեալ խնդիր մը. չեմք լսած, որ այսպիսի խնդիրներ յատենի Մզգ. Վարչութեան ջերմ փնտրանութեան նիւթ դառնան. նոյն իսկ երեսփոխանական Ժողովն, որ Մզգին գերագոյն ժողովն է, այս կենաց և մահու խնդրոց վերայ ոչ մի օր ուշադրութիւն չէ դարձուցած. չը կայ նորա Մտենագրութեանց մէջ այս մասին որոշում մը: Իրաւի շատ խնդիր

ներկան Մզգ. Ժողովներուատեանները և այնպիսի խնդիրներ, որոց լուծումը կարի դժուար և ծանր է, սակայն ներուի մեզ ասել, որ եթէ գիտնան, թէ նոցա լուծումը միմիայն բարւոյք և օրինաւոր դպրոցներ ունենալով միայն կը կատարուի, այսչափ մեր Մզգի վիճակը յուսահատական չէր լինէր: Բարեկարգ դպրոցները գեղարաններ են. որոց մէջ ամեն տեսակ ցաւոց եւ վիրաց կարելի է գեղ եւ դարման առնել: Մյ օրուան մեր Մզգին ամենամեծ խնդիրը Վուսառացւոց հարստահարութիւնն է, ըստ մեզ այս այնչափ կարեւոր չէ, որչափ դաստիարակութեան խնդիրը. վասն զի ազգի մը վերաջինուութիւնը, բարոյական դաստիարակութեամբ կը լինի, քան թէ հարստահարութեան խնդիրներու զբաղելով: Մզգ մը հարստահարութեամբ չը կործանիր, բայց անբարոյականութեամբ եւ ագիտութիւն շատ ազգեր անյիշատակ ինկած են: Թող մեք մեր նոտիներէն աւելի հարստարուած չը լինիմք, թող նոցա կիսոյն, քառորդին չափ աղէտից եւ վտարանդութեանց մատնուած չը լինիմք. այսու ամենայնիւ երբ նոցա կեանքը մեր աչքին առջեւ կը պառկերացնեմք, քաղցրութիւն կ'ըզգամք, երբ նոցա գործքերը, սիրագործութիւնքը կ'ընթերցասիրեմք, մեր հագին կը զմայլի. վասն զի նոցա կենաց մէջ կենդանութիւն կը գտնեմք, նոցա արարմանց մէջ Մզգային շինութեան հոգի, իղձ և եռանդ կը գտնեմք, մինչդեռ այսօր տասն և իններորդ դարուս մէջ, որ ամեն ազգաց համար յառաջագիմութեան և ազատութեան դար է, մեր Մզգի կեանքը բոլորովին հաշմոտեր է, ազգայնութեան ոգին իսպառ մեռած է մեր մէջ:

Ուրեմն ձգելու եմք մէկ կողմ հա-

ընտանահարութեան խնդիրը, առաջ-
նորդական և այլ այսպիսի ամեն խոն-
դիրները, ամենամեծ հարստահարու-
թեան խնդիրը նկատուողութեան առ-
նումք, բարոյական հարստահարու-
թեան խնդիրը լուծելու աշխատիմք
ազգովին, խաւարի հարստահարու-
թեան առաջին առնել ջանամք լուսոյ
զարգացմամբ և ծաւալմամբ, եթէ ոչ
'ի զուր են Ագգ. Արչուութեան նիս-
տերը, 'ի զուր Արեւմտիստանական ժողո-
վոյ գումարումները, 'ի զուր Արօնա-
կան ժողովոյ, Արթական, Վատաստա-
նական խորհրդոց ժողովումը, քանի որ
բնաւ երբէք օգուտ մը ամենափոքր
նպաստ մը չը պիտի կարողանան ընել
Ագգին ճշմարիտ յառաջագիմութեան:

Բարոյական կրթութեան պակա-
սութենէն յառաջ եկած Ագգին ա-
ղէտները քանի կը նկատեմ, քանի կը
շոշափեմ, այնչափ արգար վայրոյթա-
կը շարժի, այնպէս որ՝ եթէ իրաւունք
ունենայի, բարձրագոյն պիտի ազադա-
կէի. ժողով Արեւմտիստանական, դադ-
րեցուցիկ կոնգակի, կաթողիկոսի, ընտ-
րութեան, քննութեան փառասիրա-
կան և տարապարտ խնդիրներն և մը-
տադրութիւնդ ազգային բարոյական
եւ մտաւորական կենաց վերայ դար-
ձուր: Վաւառացի Հայք, Պրուսա-
ցիք, Վանցիք, Իզմիրցիք, և այլն. Թո-
ղէք առաջնորդական վայրապար խոն-
դիրներն և ձեր ուշադրութիւնը ձեր
ընտանեաց և զաւակաց վիճակին վե-
րայ դարձուցէք:

Ագգային լրագիրներ, Թողէք ամօ-
թալի իմաստակութիւններն, Թողէք
անձնական լիտի յարձակումներն, Թո-
ղէք անբարոյական և գայթակղեցու-
ցիչ հրատարակութիւններն եւ ձեր
կարողութեան չափով (եթէ ունիք)
ջանացէք Ագգին օգտակար խորհուրդ-
ներ տալ իւր վիճակին վերայ խորհե-

լու. աշխատեցէք շահաւէտ յօդուած-
ներ հրատարակել՝ ընթերցասիրելու:

Եթէ իշխանութիւն ունենայի,
բրիտոսեան խաբաղանաւ պիտի հա-
լածէի խռովայոյզ ժող վականներն՝ ժո-
ղովներէն. շահախնդիր և երկպառա-
կիչ առաջնորդներն՝ առաջնորդարան-
ներէն, որոնք ազգային ցաւոց վերայ
ցաւ կը յաւելուն և աղէտից վերայ՝
աղէտք:

Եթէ իշխանութիւն ունենայի խա-
բաղանակած պիտի առնէի ամեն վ. տ.
Թար պաշտօնեայններն և պիտի արտաք-
սէի ատելով՝ անիրաւունք, Ագգային
տունը սուրբ է. Ագգային գերդաստա-
նի յաշկը աղօթատեղի է, մի շինէք
վաճառարկողոց շահախնդրութեան, մի
առնէք տեղի անբարոյականութեան,
մի շինէք վայր խռովութեան և սպա-
նութեան, մի շինէք այր աւազակու-
թեան:

Եթէ ձայնս հասնէր, պիտի ասէի
կաթողիկոսներուն, Պատրիարքներուն,
և ամեն Ագգէն ընտրուած հովիւնե-
րուն, Թողէք պատիր փառասիրու-
թիւնն, Թողէք աշխարհասիրութիւ-
նը. Թողէք անձնասիրութիւնն, Թո-
ղէք խաւարի գործքերն, և ջանացէք
խաղաղութիւն հաստատել Ագգային
ընտանեկան կենաց մէջ. ջանացէք Ագ-
գային բարոյական և մտաւորական վե-
րակենդանութեան մեծ, ամենամեծ
գործոյն պաշտօնեայք հանդիսանալ:
Վասն զի զայս կը պահանջէ Ագգն,
զայս կը պահանջէ մարդկութիւնն,
զայս կը պահանջէ Վատուած:

Գ. Ս. Խ.